

Актуальныя праблемы грамадскага жыцця

Працоўнае лета беларускага школьніка: «Хочу быць дворнікам»?

А.В. Позняк,
Д.В. Кастэнка

Тое, што адбываецца ў апошнія два гады ў працаўладкаванні непаўналетніх (асабліва падчас летніх канікулаў), можна з поўным правам назваць гучным словам «бум». Для беларускіх школьнікаў зарабляць грошы – прэстыжна. Займацца «чорнай», некваліфікаванай працай не сорамна. Сорамна прасіць грошы ў бацькоў. ...І знаёмы вучань-ліцэіст (шаснаццацігадовы хлопец), каб сабраць грошы на ноутбук і летнія падарожжы, увесь год працуе... дворнікам. Паднімаецца кожную раніцу а шостаў гадзіне і вымятае двор, а потым едзе на заняткі ў элітарны абласны ліцэй.

«Абавязкова буду працаваць летам!», «Хачу зарабіць летам сабе кішэнныя грошы», «Мне патрэбна работа летам як практыка для паступлення ў ВНУ ў наступным годзе», «Натуральна, буду працаваць пару летніх месяцаў, гэта ж цікава і карысна», «Вельмі хачу ўладкавацца летам на працу, таму што прасіць грошы ў бацькоў на розныя дробязі ў шаснаццацігадоў сорамна»... Такія адказы мы атрымалі ад большасці тых мінскіх старшакласнікаў (52,5%), да якіх звярнуліся ў апошнія дні навучальнага года з пытаннем «Ці хочаце і збіраецеся вы працаваць летам?».

Калі вы палічыце, што астатняя палова вучняў адказала адмоўна, то памыліцеся. Толькі 7,5% юнакоў і дзяўчат напісалі, што не хочучы і не будуць працаваць летам: хто наогул не жадае, хто будзе ўсё лета рыхтавацца да будучых экзаменаў. Астатнія ж 40% апытаных адказалі: *«Працаваць хацелася б, але яшчэ не ведаю, дзе і як».*

Як жа шукаюць сабе працу сённяшнія школьнікі?

Мінск: ад будаўнічай брыгады
да бізнес-цэнтра

Семнаццацігадовая мінчанка Марыя М. скарысталася для пошуку інтэрнетам і газетай бясплатных аб'яў.

«Я праглядзела аб'явы на адпаведных старонках tut.by, у газеце і пачала тэлефанаваць. Школьніцу згаджаліся браць у асноўным на расклейку афіш і аб'яў, пасудамойкай у кафэ, прыбіральшчыцай. Адразу адмаўлялі ў тых вакансіях, дзе ёсць фінансавая адказнасць – прадавец марожанага, вахцёр, афіцыянт. Нарэшце я ўладкавалася на месца прыбіраць офісы ў бізнес-цэнтры. Працую 5 дзён у тыдзень з 17 да 22. Мне абяцалі зарплату каля 300 – 350 тысяч».

Але падобны самастойны пошук работы – толькі для пастойлівых і вельмі ініцыятыў-

ных старшакласнікаў. Да таго ж, прыватныя прадпрымальнікі фактычна не бяруць на работу тых дзяцей, якім яшчэ не споўнілася 16 гадоў. Ім, а таксама тым, каму не шанцавала з самастойным пошукам, застаецца звярнуцца ў раённыя цэнтры па працаўладкаванні і сацыяльнай ахове насельніцтва.

Аб тым, як адбываецца летняе працаўладкаванне школьнікаў, расказвае Людміла Міхайлаўна Атрашкова, галоўны спецыяліст аддзела арганізацыі работы па садзейнічванні занятасці насельніцтва Упраўлення занятасці Камітэта па працы, занятасці і сацыяльнай абароне Мінгарвыканкама.

– Мы заключаем спецыяльныя дагаворы з арганізатарамі часовай летняй занятасці падлеткаў і моладзі. У якасці такіх аргани-

затарай выступаюць установы камунальнай формы ўласнасці, якія фінансуюцца з дзяржаўнага і мясцовых бюджэтаў. Напрыклад, у Мінску гэта 9 раённых упраўленняў адукацыі, цэнтры пазашкольнай работы, школы, навучальна-вытворчыя камбінацыі. На выдзеленыя па дагаворах грошы яны ствараюць для школьнікаў працоўныя месцы. Але каб трапіць у летнюю рамонтна-будаўнічую брыгаду, школьніку патрэбна накіраванне з раённага аддзела па працаўладкаванні.

Рамонтна-будаўнічыя брыгады ствараюцца на базе школ і займаюцца добраўпарадкаваннем школьных тэрыторый, азеляненнем, іншай некваліфікаванай працай. Аплата працы ў іх – пагадзінная, у памеры мінімальнай заробатнай платы па рэспубліцы. Але калі школьнікі адпрацоўваюць той час, які ўказаны для іх узросту як максімальны ў Працоўным кодэксе, яны атрымоўваюць зарплату як за 8-гадзінны рабочы дзень. Гэткім чынам, ім як бы «даплачваюць» існуючую розніцу. Зарплата ў летняй брыгадзе за месяц – 170 – 175 тысяч рублёў.

На базе навучальна-вытворчых камбінатаў дзеці занятыя працай у майстэрнях. Напрыклад, НВК Савецкага раёна Мінска мае вязальныя машыны. За выдзеленыя намі грошы яны купляюць пражу, дзяўчаты вяжуць цёплыя рэчы і перадаюць іх у дзіцячыя дамы. Юнакі працуюць у сталярных майстэрнях – рамантуюць інвентар, вырабляюць нескладаныя кухонныя рэчы. Зарплата ў іх такая ж, як і ў летніх брыгадах.

Прыярытэтнае права на працаўладкаванні маюць сіроты, падлеткі з малазбажыпенчаных, няпоўных, сацыяльна не абароненых сем'яў, школьнікі, якія знаходзяцца на ўліку ў міліцыі. Але гэта не значыць, што мы адмаўляемся дапамагаць усім астатнім дзецям.

Іншае пытанне – што многія жадаюць працаваць не ў школе, а на прадпрыемстве. Але прадпрыемствы ў асноўным прымаюць студэнтаў, якім споўнілася 18 гадоў, на сезонныя работы – напрыклад, падсобнымі рабочымі на будаўніцтва і дарожныя работы, альбо на замену падчас водпуску асноўнага работніка – афіцыянтамі, грузчыкамі, нянямі ў дзіцячыя сады, прыбіральшчыкамі. Браць на працу непаўналетняга – і адказна,

і клопатна. У яго яшчэ няма працоўных навывкаў, яго патрэбна навучыць. Але бываюць і выключэнні – калі на гэтым прадпрыемстве працуюць яго бацькі.

Дзяржава сочыць за аховай здароўя дзяцей, каб часовая праца не пашкодзіла ім. Для працуючых школьнікаў ствараюцца асобныя ўмовы. За кожнай летняй брыгадай у школе, цэнтры пазашкольнай работы «замацаваны» педагог (настаўнік ці кіраўнік гуртка). Працаўладкавальнік нясе адказнасць за створаныя для дзяцей умовы і выкананне працоўнага кодэкса. За гэтым пастаянна назірае пракуратура. Мінутым летам падчас правэркі былі выяўленыя некаторыя парушэнні, у асноўным на прадпрыемствах. У адным выпадку нават выявілася, што на працу прынялі... трынаццацігадовую дзяўчыну.

– Што вы як спецыяліст па працаўладкаванні маглі б параіць тым школьнікам, якія шукаюць працу самастойна, праз інтэрнет і аб'явы?

– Я бы ўсё ж параіла ў першую чаргу звяртацца ў раённыя аддзелы па працаўладкаванні. Гэта не азначае, што мы можам працаўладкаваць кожнага жадаючага. Але ў паловы з тых школьнікаў, якія приходзяць да нас, працоўны запал знікае вельмі хутка. Ім хапае папрацаваць адзін-два тыдні, а потым альбо надакучвае, альбо бацькі выпраўляюць на адпачынак. У летніх брыгадах заявы на звальненне яны не пішуць – не прыйшлі на работу два-тры дні – і можна браць іншага.

Так, заробак тут ніжэйшы, чым можа быць на прадпрыемстве ці ў прыватнай фірме. Але праца дзяцей у школе, навучальна-вытворчым камбінаце поўнацэнна-беспечная, пад кіраўніцтвам педагогаў. Асабіста я як маці аддала б перавагу, каб маё дзіця ўладкоўвалася на працу праз дзяржаўную службу занятасці.

Разам са спецыялістам упраўлення мы праглядзелі камп'ютэрную базу вакансій па Мінску, якая абнаўляецца штодзённа. Рабочых месцаў, дзе маглі ўзяць на працу непаўналетніх, было не вельмі многа. Расклеішчык аб'яў, кур'ер, дворнік у дзіцячым садзе... кухонны рабочы... прыбіральшчыца – вось прыкладны спісак вакансій, якія «свяцілі» школьніку, што звярнуўся бы ў той дзень у

любых з раённых цэнтраў працаўладкавання горада Мінска.

Дарэчы, 29 мая супрацоўнікі Мінгарвыканкама праводзілі «гарачую лінію» па пытаннях летняга працаўладкавання. Што здзівіла – яны атрымалі шмат званкоў ад 12-13-гадовых дзяцей, якія пытаюцца: а можна нам працаваць, калі мы высокія і моцныя?

Улічваючы такую зацікаўленасць падлеткаў і моладзі да працы, у Мінскай вобласці на арганізацыю часовай працоўнай занятасці ў летні перыяд бягучага года плануецца накіраваць Br1,7 млрд. Аб гэтым у пачатку чэрвеня паведаміла начальнік аддзела садзейнічання занятасці насельніцтва Камітэта па працы, занятасці і сацахове Мінаблвыканкама Аксана Цылько.

Па яе словах, аб'ём бюджэтных сродкаў, выдзеленых на арганізацыю другаснай занятасці вучняў і студэнтаў, узрос у Мінскай вобласці ў параўнанні з 2006 годам на Br460 млн. Запланавана, што працаваць змогуць не менш за 4,2 тыс. маладых людзей ва ўзросце ад 14 гадоў. Пры гэтым прыярытэтнае права ў працаўладкаванні дадуць сіротам, дзецям з шматдзетных, няпоўных альбо малазабяспечаных сем'яў.

Сёлета, як і ў мінулыя гады, грамадска карысная праца школьнікаў, навучэнцаў прафтэхвучылішчаў, студэнтаў будзе арганізавана перш за ўсё на базе навучальных устаноў у складзе рамонтна-будаўнічых брыгад. Акрамя таго, маладых людзей прымуць экалагічныя атрады і швейныя цэхі, а ў бібліятэчных брыгадах яны змогуць займацца рамонтам і рэстаўрацыяй кніжнага фонду. Сродкі на аплату працы школьнікаў і студэнтаў, набыццё інвентару, матэрыялаў, спецадзення выдзяляюцца з фонду сацаховы.

Па даных Камітэта, у мінулым годзе на ўмовах часовай занятасці ў Мінскай вобласці працавалі 8883 юнакі і дзяўчыны замест запланаваных 4 тыс. чалавек, што сведчыць аб высокім узроўні працоўнай актыўнасці моладзі. Цяперашнім летам у сталічным рэгіёне таксама гатовы дапамагчы ў працаўладкаванні ўсім жадаючым з ліку школьнікаў і студэнтаў. Напрыклад, у Барысаўскім раёне моладзі дадуць работу ў 31 бюджэтнай арганізацыі, у Крупскім – на фінансаванне другаснай занятасці ўжо накіравана звыш Br37 млн.

Рэгіёны:

бібліятэка, лясніцтва, манастыр...

Тэлефануем у сярэдняю школу пасёлка Красная Беларусь, што ў Быхаўскім раёне Магілёўскай вобласці. Пытаемся ў настаўніцы Іны Валер'еўны Зыкавай: «Ці маюць юнакі і дзяўчаты жаданне летам зарабіць грошаў, і ці ёсць у іх такая магчымасць?».

– Так, жаданне ёсць, і вялікае. Напрыклад, у мінулым годзе для рамонту школы арганізавалі брыгаду са старшакласнікаў. Вучні засталіся вельмі задаволены і працай, і яе аплатай. Хочучь і сёлета падзарабіць. Дырэктар абяцаў таксама дамовіцца з адміністрацыяй суседняга завода на перапрацоўцы драўніны аб стварэнні платнай брыгады школьнікаў.

А вось на пытанне «Ці прапануюць школьнікам падзарабіць на сельскагаспадарчых работах?» наша суразмоўніца адказала адмоўна. Магчыма, гэты род працы разглядаецца як традыцыйна абавязковы для шматлікай арміі школьнікаў і студэнтаў, а значыць – бясплатны.

Яшчэ мы даведаліся, што ў старшакласнікаў ёсць магчымасць папрацаваць у якасці сталяроў ды маляроў у навакольных вёсках, дзе заўсёды маецца патрэба ў фарбоўцы ці рамонце, напрыклад, плота або будынка. Але грошы там зусім невялікія, ды і знаходзяцца часцей за ўсё іншыя жадаючыя, дарослыя.

Каб пашырыць геаграфію свайго імправізаванага апытання, тэлефануем у Браслаў, разлічваючы на тое, што ў такім цудоўным і знакамітым курортным горадзе на Віцебшчыне летам для юнакоў і дзяўчат знойдзецца больш працоўных месцаў: афіцыянтамі ў летніх кафэ, прадаўцамі марожанага, работнікамі пракату і інш.

Размаўляем з дырэктарам Браслаўскай гімназіі Наталляй Віктараўнай Андрук. На ўжо вядомае вам пытанне Наталля Віктараўна эмацыянальна адказвае: «Безумоўна, падлеткі і юнакі вельмі хочучь летам працаваць, каб зарабіць кішэнныя грошы: яны ўжо адчуваюць сябе дарослымі, самастойнымі, у дзіцячых аздараўленчых лагерах ці ў бабулі з дзядуляй ім не так цікава, як было ў меншым узросце. Але магчымасцей для гэтага ў іх амаль што няма. Некалькі працоўных месцаў прапануе гарадская бібліятэка ды

мясцовы прадпрымальнік, які прыцягвае моладзь да работы па добраўладкаванні гарадскіх ландшафтаў: плітку класці, бардзюры ставіць і г.д.»

Яшчэ наша субяседніца адзначыла, што на працягу года вучні старшых класаў не раз звярталіся з просьбамі дапамагчы ў летнім працаўладкаванні да прадстаўнікоў БРСМ і іншых маладзёжных грамадскіх аб'яднанняў, але дапамогі не атрымалі.

Безумоўна, ёсць і станоўчы вопыт па выкарыстанні працоўных здольнасцей юнакоў і дзяўчат у вольны час. Напрыклад, Слоніmsкі раённы цэнтр занятасці насельніцтва на працягу ўжо некалькіх гадоў паспяхова вырашае праблему другаснай занятасці моладзі ў летні перыяд. Школьнікі Слоніmsкага раёна маюць магчымасць атрымаць

кішэнныя грошы за работу ў гарадскіх бібліятэках: падклеіць, намалюваць, аформіць чытацкія абанемнты і інш. Распаўсюджана сярод слоніmsкіх старшакласнікаў і дапамога ўласным навучальным установам у выглядзе дробнага касметычнага рамонту класаў, спартыўных пляцовак. Да таго ж, яны могуць папрацаваць у лясніцтве, духоўным вучылішчы, манастыры і інш.

У выніку апытання мы прыйшлі да высновы, што жаданне працаваць і зарабляць у сучасных юнакоў і дзяўчат ёсць, і вельмі моцнае. На жаль, гэтыя жаданні не заўсёды супадаюць з магчымасцямі мясцовых работадаўцаў, а адпаведныя органы кіравання, ад якіх залежыць вырашэнне праблемы другаснай занятасці падлеткаў і моладзі, да гэтага не ў поўнай меры падрыхтаваныя.

Юрыдычная даведка

У адпаведнасці з артыкулам 21 Працоўнага кодэкса Рэспублікі Беларусь (26 ліпеня 1999 г. № 296-3) дапускаецца заключэнне працоўнага дагавора з асобамі, якім споўнілася шаснаццаць гадоў.

Такі дагавор можа быць заключан і з чатырнаццацігадовага ўзросту, але толькі для выканання лёгкай працы, якая не шкодзіць здароўю падлеткаў, не перашкаджае навучальнаму працэсу, а таксама пры абавязковай наяўнасці пісьмовай згоды аднаго з бацькоў (усынавіцеля ці апекуна).

Спіс лёгкіх работ можна знайсці ў адпаведным пастанаўленні Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь¹. У гэты пералік уваходзяць наступныя віды працоўнай дзейнасці.

Сельскагаспадарчыя работы

1. Падрыхтоўка насення і пасадачнага матэрыялу (выбарка пасадачнага матэрыялу бульбы, агародніны, караняплодаў з буртоў, траншэй і сховішчаў).
2. Сяўба і пасадка (набор, падноска і раскладка расады, сажанцаў, чаранкоў і іншага пасадачнага матэрыялу, падсадка расады ў адкрытым грунце і інш.).
3. Догляд за пасевамі і насаджэннямі (ручная праполка агародніны, рыхленне і інш.).
4. Збор ураджаю (уборка агуркоў, памідораў і капусты, пачаткаў кукурузы, збор бульбы і караняплодаў пасля пераворвання поля; збор ягад і інш.).
5. Дапрацоўка і захоўванне прадукцыі (паветраная сушка зерня і насення, цыбулін, завязванне і зашыўка мяшкоў, але без пераноскі і ўкладкі і інш.).
6. Паляводства (абрушэнне пачаткаў кукурузы ўручную, праполка).
7. Садаводства (збор ападкаў у садах, устаноўка і падборка падпор, выдаленне вусоў суніц і інш.).

¹Постановление Министерства здравоохранения Республики Беларусь 29 апреля 2000 г. № 9 «Об утверждении перечня лёгких видов работ, которые могут выполнять лица в возрасте от четырнадцати до шестнадцати лет».

Лесагаспадарчыя работы

1. Пасадка лесу. Догляд за маладымі ляснымі культурамі без прымянення ядахімікатаў. Выяўленне ачагоў пашкоджання лесу і апавяшчэнне кіраўніцтва.
2. Нарыхтоўка лекавых раслін, грыбоў, ягад, збор насення (акрамя збору насення з пад'ёмам на дрэвы).
3. Ахова і прыцягванне птушак, рассяленне і ахова мурашоў і г.д.
4. Выяўленне і ахова рэдкіх дрэў, помнікаў прыроды.
5. Пастаноўка вопытаў па заданнях прадпрыемстваў, навуковых устаноў.

Добраўладкаванне і азеляненне гарадоў і пасёлкаў

1. Падрыхтоўка глебы да сяўбы і пасадка раслін.
2. Догляд за драўнінна-хмызняковымі кветнікамі.
3. Барацьба са шкоднікамі і хваробамі зялёных насаджэнняў (без ужывання гербіцыдаў і ядахімікатаў).
4. Ахова рэдкіх раслін.
5. Ачыстка тэрыторый азелянення ад сушняку і іншых матэрыялаў. Афармленне клумбаў і газонаў.
6. Кветаводства.
7. Работа ў драўнінна-хмызняковых гадавальных калоніях.
8. Будаванне ігравых і спартыўных пляцовак.

Іншыя віды работ

1. Разноска паштовай карэспандэнцыі.
2. Выкананне асвоеных падлеткамі відаў работ у школьных майстэрнях.

У адпаведнасці з артыкулам 115 Працоўнага кодэкса працягласць штодзённай работы вызначаецца правіламі ўнутранага распарадку ці графікам работ з прытрымліваннем нормы працягласці працоўнага тыдня, вызначанага наймальнікам.

Трэба ведаць, што працягласць штодзённай працы не можа перавышаць для работнікаў ва ўзросце ад чатырнаццаці да шаснаццаці гадоў 4 гадзін 36 хвілін, ад шаснаццаці да васемнаццаці – 7 гадзін, а для навучэнцаў агульнаадукацыйных школ, прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, якія працуюць на працягу навучальнага года ў вольны час, ва ўзросце ад чатырнаццаці да шаснаццаці гадоў – 2 гадзін 18 хвілін, ад шаснаццаці да васемнаццаці – 3 гадзін 30 хвілін.

Адзначым, што ўсе асаблівасці рэгулявання працы моладзі адлюстраваны і замацаваны ў главе 20 Працоўнага кодэкса. Сярод іншага там зазначана: у вобласці аховы працы, рабочага часу, адпачынкаў і інш. непаўналетнія маюць тыя ж правы, што і прадстаўнікі асноўнай катэгорыі работнікаў.

Ёсць віды работ, на якіх непаўналетнім працаваць строга забаронена. Гэта цяжкія работы, са шкоднымі і бяспечнымі ўмовамі (напрыклад, пад зямлёй ці ў гарах). Існуюць нават нормы гранічна дапушчальных велічынь падымання і пераносу цяжараў уручную падлеткамі ад 14 да 18 гадоў (Пастанова Міністэрства працы Рэспублікі Беларусь ад 18.12.1997 № 116).

Усе асобы, маладзейшыя за васемнаццаць гадоў, прымаюцца на працу толькі пасля апераджальнага медыцынскага агляду, і ў далейшым, да паўналецця, такі штогадовы агляд абавязковы.

Строга забараняецца Працоўным кодэксам прыцягваць падлеткаў да начных і звышурочных работ, а таксама да работы ў дзяржаўныя святы і святочныя і выхадныя дні.